

Dalat - tu i th - Th y - B n

Tôi đi h c tr nh ng 2 năm. Khi tôi vào l p năm, g i là l p Đ ng u (l p 1 bây gi) thì tôi đã 7 tu i. Nh ng đám b n tôi cũng th . Đ a nào cũng h n tu i đi h c nhi u năm, nên tôi không th y có s khác bi t gì nhi u. Tôi h c tr ng nam ti u h c Dalat. Tr ng n m trên m nh đ t phía sau ti m bánh mì Vinh Ch n. Tr ng nam có ch ng 6 phòng h c. D y nhà còn l i đ i đi n v i d y nam là tr ng n ti u h c. Các l p có tên g i t d i lên: Đ ng u, D b , S đ ng, L p Nh , l p Nh t. Ch ng trìn h c v a ti ng Vi t , v a ti ng Pháp. Tr ng có mái l p ngói, m i phòng h c có c a kính: 2 c a ra vào và 2 c a s . Sân tr ng có c t bóng r , tôi th ng th y con ông Đ c ch i. Trong tr ng có nhà cho ông Đ c ,v sau này g i là th y Hi u tr ng.

Gi a sân tr ng là c t c chung cho 2 tr ng nam và n . Sáng th hai nào cũng v y,c hai bên nam n chào c chung, nghe d n dò c a ông Đ c r i v phòng h c. T c ng tr ng, nhìn vào g p ngay m t cái đ i cao , không có b c lên vì trên đó là nh ng h m h do quân Nh t đào . Sau chi n tranh , các chi n hào này b hoang , cây c i m c um tùm , nh t là cây dã quì m c thành t ng đám , che ph các giao thông hào, nh ng t i con nit t i tôi v n lu n trong đó , đ u i b t nhau gi ra ch i.

Ông Đ c ng i th p bé, tròn, đ u hói. M i khi c i hé l chi c răng vàng. Hình nh ông h i bi móm. Ông Đ c cũng d y l p , mà là l p cu i. Chúng tôi đi h c h i đó , ăn m c ra sao, bây gi không th nh n i. Có đ i u là không có đ ng ph c nh hi n nay. Đ c bi t, đ a nào cũng có chi c áo len dài tay, nam có đ a đ i bêê, n thì xin hông bi t.

Th y tôi , th y d y l p đ ng u (enfantin) , đi d y ăn m c nh th y đ : áo dài the, khăn đống. Đ ng nhiên th y có đ râu. Th y tên C , Hu nh C . Tôi không rõ mình có h hàng gi v i th y không vì tôi cũng h Hu nh. Đôi khi, th y m t, b o chúng tôi, đ a đám l ng , đ a bóp tay, bóp chân.

Th y d y tôi toán , vi t t p ,... Lúc bây gi , c u tôi- tôi g i ba tôi là C u , còn v i chúng tôi, C u b t tôi t p vi t, ch ng 2 trang gi y v , xong C u l i cho tôi t gi y 1 đ ng , hình ng i gán đ a.

Có l nh v y mà ch tôi vi t đ c đ u đ n , ngay ng n. R i hè đ n , c u m tôi l i cho tôi đi h c hè ì nhà th y, hình nh ì đ ng Phan Đình Phùng. Tôi đi theo sau , C u tôi mang l v t đ n nhà th y xin cho tôi h c. Trên mâm l v t, tôi ch còn nh có chai r u.

Tôi l i h c toán, t p vi t, chính t và h c ti ng Pháp . Th nh tho ng, chúng tôi th y cô con gái c a th y , cùng tu i t i tôi th p thóang ra vào.

Lên l p d b , tôi h c v i m t th y tr , ăn m c âu ph c. Th y có n c i r t duyên, và có tài ch i accordion. Th y thích cho h c trò đi dã ng ai, th y mang đàn theo và sau khi th y trò ăn tr a xong, th y l y đàn ra ch i m y bài . M y đ a nói nh v i nhau Thầy bi u di n cho cô An nghe đ y , cô An là cô d y l p ba. Trong l p th y d y chúng tôi hát bè. Công nh n th y trò lúc đó hát hay th t.

R i lên l p s đ ng, tôi đ c h c v i cô Xuân An, tr l m. Tôi nh có l n đ n nhà cô làm s gì đó. V i cô An , tôi nh r t ít. Lên l p nhì , hình nh tôi h c v i cô An m t năm n a. Và năm sau , tôi đ c h c v i ông Đ c. Hình nh ông b n r n l m , nên th ng b o tôi đ c chính t cho các b n v t, chép bài ti ng Pháp cho các b n . Do đó tôi th ng đ c đi m 10, là h c sinh gi i nhi u năm. Tôi b t đầu mê chuy n v h i p t năm l p nhì. H i đó , h xu t b n t ng t p 16 trang. Đ c xong , tôi ph i ch t p k t i p. Có nh ng chuy n nh H i p sĩ què, Đ i não b ng lai đ o,...đ c mê l m Lúc b y gi nh ng tình ti t trong truy n sao h p đ n tôi đ n th . Chúng tôi b nh h ng n ng t truy n, M t th ng b n h c l p 5 trong m t bài lu n t ông lão ăn xin , nó đã không ng n ng i bê nguyên xi câu "có n c i nh hoa n " vào bài lu n... Ti n m cho , tôi không dám xài, ch đ dành mua truy n.

C nhà tôi ì trong t i lính kh xanh. Lúc đó g i là garde montagnard .Con đ ng đ c lên khu hòa bình lúc đó có tên là đ ng Gia Long.Khi đi lên đ c thì tr i lính n m bên tay ph i, c ng lên có đ dòng ch Pháp nh trên. Tr i dành cho v con lính kh xanh . G m có 2 dãy nhà xây t ng , l p ngói, m t tr c nhìn qua đ ng Gia Long, có tr ng m t hang mai anh đào lá xanh t i t. Sau m i l n n hoa , cây k t trái , lúc chín có màu đ th m, ăn vào có v ngòn ng t , chat chat. Lũ con lính chúng tôi thích l m, th ng trèo lên hái trái ăn, ăn xong môi l i đ a nào cũng có màu tím tím .Tr i có đ ng riêng cho v con lính đi ra ch Dalat bằng ngang con su i nh phía đ i n i v i đ ng Gia Long . Khu nhà b p xây riêng ì phía sau, m i nhà có m t căn b p nh đ n u n ng , t m gi t...

ì khu nhà này , có m t kho nh đ t tr ng khá r ng phía sau, tôi đã t p đi xe đ p ì khu đ t này. H i đó ch có xe s n ngang không có xe đ p n nh sau này, nên khi t p ph i lòn 1 chân qua,

m t th ng đ y , th ng kia thì nh p chân ph n t vòng cho xe ch y. Sau nhi u phen té l m lem tôi cũng đ n ch y xe đ c. Xe thì m n nên đ tranh th , tôi t p ch y ban đêm .Xe không đèn nên đ th y đ ng tôi bu c m t cái đèn pin vào guidon b t sáng r i ch y. Tr i lính t trên đ i cao, có m t con đ ng riêng cho lính t khu gia bình lên t p h p . Mu n vào ph i qua c ng có lính gác, t i nh chúng tôi quá quen m t nên ra vào t do. Khu trên r t r ng, có sân v n đ ng, có c t c , có đ ng ch y, c t leo dây t p th l c và có c m t tr i c a th công, khu nhà b p r ng. Th c ăn và c m đ c n u m y cái ch o l n. Chúng tôi thích nh t là c m cháy t các ch o này. Vàng r m và th m ngon vô cùng.

Đ n gi , tôi v n còn nh m i đêm , ti ng kèn vang lên phá tan s im l ng c a đêm.

Th ng là lúc 9g , báo cho lính đi ng

*Chín gi kèn th i cu sê (coucher),
Xin em l i anh v l p bên (rappelle)*

(Chín gi kèn th i đi ng ,
Xin em l i anh v đi m danh)

Khi tôi lên l p ba thì gia đình tôi có nhi u thay đ i: ba tôi b chính quy n lúc b y gi b t đi tù Saigon vì ho t đ ng cho Vi t minh, m con chúng tôi b đu i ra kh i tr i lính , sau m t th i gian đi nh nhà bà con trong p Xuân An sau nhà th Dalat, m con chúng tôi tr v khu v n rau này, nh chu ng ng a chú Hòa làm nhà m con c nhà. Trong nh ng ngày tháng C u còn Dalat, C u dành thì gi r nh đ khuân cho t ng c c đá to , đ n đ p khu đ t đ làm thành m nh v n này. Qu th t, nh có v n rau này , mà chúng tôi c m c qua ngày và s ng đ c . Tôi không bi t h u qu c a cái bi n c p xu ng gia đình tôi l n lao là đ ng nào . M còn r t tr , lúc đó m i 28, 29 tu i. M ch u c c , làm v n nuôi 5 anh ch em tôi, m còn mang b u th ng út.

*T i nghi p th ng em út, ra đ i không
th y m t cha, đ n ngày nam b c th ng nh t , thì C u đã m t, nó lãnh trách nh m mang hài c t
C u B c v , an táng l i trong nam Dalat.*

B n bè h c t l p đó đ n l p 5 ,tôi ch nh vài th ng. Thân nh t là anh em Vinh , Hi n nhà đ c nhà bò . M Vinh ng i Hu , n u chè hoa cau r t ngon. Vinh ng i c n th n,, bà già cho m t phòng nh s ch s , t m t t. Trên đ u gi ng Vinh là b sách c a T L c văn đoàn x p

ngay ng n , trên bàn luôn có l hoa t i nhà tr ng , Vinh t tay c m hoa. Hai đ a chúng tôi th ng r nhau đi lang thang nhi u n i , v sau còn r nhau đi xe đ p lên L c D ng , b xe chân núi Bà , nh m h ng đ nh núi leo lên, không theo đ ng mòn có s n. Đ n tr a thì chúng tôi lên đ n đ nh, l y đ ăn mang theo ra dung . Vinh tìm các hoa lan r ng, tôi ch đ ng nhìn mây bay d i th p, các con su i nh nh n u n khúc. Các đám mây bầy gi bay d i chúng tôi là đà, ch m rãi. Đ nh này là 1 trong 2 đ nh núi mà nhìn t ph ch , chúng ta th y rõ nét, đ cao 2000m. Ngh 1 lát, hai chúng tôi xu ng núi, cũng nh m h ng t t xu ng đi tìm xe. Hai xe v n còn nguyên ch ng ai đ ý đ n chúng.

Tôi thi đ u vào đ th t tr ng Ph ng Mai, tên m t v công chúa con vua cu i cùng c a tri u nhà Nguy n : vua B o Đ i. Tr ng đ c xây c t trên m t b ng c a m t ng n đ i b t ng n. Ngôi tr ng m i là m t dãy nhà có m t t ng l u và m t nhà ch i . Sân tr ng r ng, đ t đ , lúc m a thì nhão nh t, nhưng khi n ng thì n t n trông nh đám ru ng khô, lâu ngày b h n hán. Khu đ t r ng đ c làm sân bóng đá cho t con trai chúng tôi. Tr ng lúc đ u , nam nữ h c chung. Sau đó , tr ng đ i tên là tr ng Quang Trung, trai gái v n h c chung. Tôi đ n tr ng th ng b ng đôi gu c m c mua , có hôm dính đ t nhi u quá , đ t quai,tôi b gu c đi chân đ t lên l p h c.

Tôi vào h c tr ng này cũng vào th i đ i m đ t n c b chia đôi. Vĩ tuy n 17 v i con sông B n H i vô tình phân đ t n c thành 2 mi n Nam, B c. M t làn sóng di c ào t t b c vào nam trên m i ph ng ti n: máy bay, tàu th y ... Tôi c m nh n bài Tình Ca c a Ph m Duy do Thái Thanh hát trên sóng b nh b ng trên nh ng con tàu xuôi Nam sao th m thía vô cùng,hay vô cùng.

*Tôi yêu t ng n c tôi t khi m i ra đ i
M hi n ru nh ng câu xa v i
à i t ng ru muôn đ i...T ng n c tôi
B n nghìn năm l ch s bu n vui...
Khóc c i theo v n n c n i trôi.. N c i...*

Chính tôi và m t ngu i b n h c cùng tr ng đã đ ng trên l u 1 nói v cái hay c a bài hát. Không đ n t n i c m xúc c a chúng tôi trong m t tr a l ng gió đó.

Cũng chính đ tr ng Quang Tung năm tôi h c l p đ th t, có đêm văn ngh c a h c sinh tr ng. M t n sinh l p nào tôi không rõ, đã hát bài H ng v Hà n i c a Hoàng D ng, m t bài hát th m thía, nói lên n i lòng c a ng i đi, bao gi cũng mong c m t ngày tr v ... Xa Hà n i bây gi , nh ng m t ngày kia s v . Trong nh ng ng i ra đi năm y, có ng i không bao gi tr

v nh c nguy n.

Đ n bây gi 54 năm sau, bài hát v n trong tôi nh m t k ni m xa xôi , m t k ni m đ i đ i

... Hà n i ! H ng v thành ph xa xôi,
Áo màu tung gió ch i v i..

Tôi h c đây 3 năm t p 6 đ n p 8. Khi tôi h c ti u h c , tôi là h c sinh gi i nh t p. Nh ng đ n khi lên p 6, tôi đâm ra ngu, l i h c. Môn toán , tôi y u c hình l n đ i. Khi lên p 7, nhìn m t th ng trong p khoe tài trong gi ch i b ng cách gi i các bài toán hình trên sân tr ng, nhi u lúc tôi th y nóng m t. Trong nhà , không m t ai giúp tôi đ c vi c này , vì tôi là con trai l n đ c cho đi h c, còn m y đ a con gái , m ch cho h c h t ti u h c thôi. Tôi nghĩ ph i h c th nào đ cho t i nó n m t.

p đ l c, tôi nh đ i k thi L c cá nguy t th nh t, môn đ a lý. Môn này đ c m t n giáo s ng i Hu d y. Cô b c n , đeo c p kính tr ng to đùng. Nói th t lúc này tôi h i xao lãng h c t p, không h c bài. ì mình đi h ng đ o có bi t v ký âm morse, nên ng i chép m t s đ n đ a lý đoán là cô s ra vào gi y g p nh . Đ n gi thi môn này, tôi bí, bèn l y tài li u ra thì cô b t g p. Cô b t tôi đ ng lên, r i hai bàn tay làm 2 con zero to t ng công thêm 2 m t kính tr ng c a cô, tôi th y k t qu k thi này là 4 con s không. T đó, tôi không bao gi nghĩ t i chép tài li u n a. Nh ng hình nh cô thì không bao gi phai m trong trí óc tôi

Lúc b y gi , đi h c tôi th ng m c áo s mi nâu c a h ng đ o, tr m ngâm ít nói. Trong tôi có m t n i ni m khó nói, không thi t gì k t b n v i đám cùng p. Tôi hay lang thang m t mình dí mũi vào các c a kính các hi u t p hóa, nhìn nh ng v t đ ng h c t p , mu n bi t bao dù bi t rõ mình không có đi u ki n mua nó. Dalat nh ng năm đó, tr i l nh. V i tôi , cái l nh đó không th m vào đầu, Có nh ng hôm sáng s m , s ng mù dày đ c, cách 3 th c là nhìn không rõ ng i, tôi đi h c ch phong phanh cái s mi l a, màu ngà. M i ng i áo len áo m, tôi v n th y bình th ng trong chi c áo m ng manh.. Ch u rét r i cũng quen đi. T i, anh em tôi n m trên chi c gi ng có manh chi u và chi c ch n đ p là ch n đ n, m ng te. Nhi u hôm ,gió hú qua khe c a h c đ p thỉnh th ch vào vách ván, tôi ch bi t co q u p , cu i l i đ gi m. Có đi u, tôi không cho đó là b t h nh, v n vô t n tròn ng i và s ng kh e là đ ng khác.

Tôi v n cùng m và ch làm l ng trên m nh đ t C u đ i. Nh lao đ ng c t l c, tôi có m t thân hình đ p, n c da ram n ng, đen dòn, kh e m nh. Nh ng vi c n ng nh c nh t i cây, gánh n c , kéo các bao phân bón, ...hay gánh nh ng gánh hàng n ng tr u cho m lên đ ng đ ch nhà xe đ n cân... Sáng s m hay chi u t i, tôi đ u có m t trên nh ng lu ng rau xanh t i, m p m p. Trong nh ng ngày tháng m tôi m t mình nuôi con, tôi không bao gi nghe m th dài, than thân trách ph n. Tôi không nghĩ suy nhi u. Có th m đã âm th m khóc nh ng lúc không có chúng tôi, khóc nh ng khi chúng tôi đã ng say s a. Có đ u m bu n xa x m, đôi m t đ p c a m th t bu n, ch u đ ng. M không bi u l tình th ng yêu con cái qua nh ng c ch âu y m , mà m th ng con qua nh ng l n m đ dành cho con nh ng c khoai chín nhi u b t, hay nh ng l n m t a c a ch con đi ch i khuya ch a v . Tôi, có khi 12 gi khuya m i c t b c v nhà. L n nào m cũng đ ng đ y , nh nhàng trách : "L n sau v s m h n nghe con"

R i tôi cũng có đ c ti n mua sách. M t hôm , tôi mua đ c cu n Đ h c gi i môn Toán c a tác gi tôi không còn nh tên, tôi ch nh là ông Nguy n Hi n Lê đ ch. Tôi nghi n ng m đ c. Ph ng pháp c a cu n sách này r t đ n g an: V hình h c , khi đ c m t đ bài, ta hãy vi t ra gi y nh p t c các đ u ta bi t liên quan đ n các gi thi t và k t lu n trong đ bài. Thí đ , liên quan đ n tam giác cân, ta ph i vi t ra gi y đ nh nghĩa c a tam giác cân , tính ch t.... R i căn c vào câu h i và ch n l c nh ng đ u c n thi t cho ch ng mình. Tác gi cu n sách cũng ch cho chúng ta cách đi t cái c n ch ng mình (k t qu) và l n ng c tr l i đ n ng n, sau đó ta b t đ u t ng n đ đ n đ n tìm t i k t qu . Làm ri t, tôi thu c lâu các đ nh nghĩa, tính ch t, đ nh lý... Mu n tính đ n tích m t tam giác tr c tiên ta ph i nh các công th c tính đ n tích , r i xem l i nh ng gì đã cho trong đ u bài, đ ch n công th c ..., ph i tính đ dài nh ng đ an th ng nào có trong công th c đó ...Đ n đ n tôi khá toán lúc nào không hay. Tôi không còn m c c m thua kém b n bè v môn h c này n a. Tôi t t leo lên các th b c cao h n trong b ng x p h ng l p hàng tháng và lên đ ng (l p tám), tôi th c s không ngán môn này n a.

Có đ u , tôi ti c nh t là khi tôi tr l i Dalat sau nhiều năm r i xa nó, tôi không tài nào tìm l i đ c cu n sách đó. Trong h i gian tôi ở Saigon, m y đ a em h s đ ng nhà tôi nh là phòng đ h c. Bao nhiêu sách quý đ u bay theo t i nó t t ch còn l i nh ng gì không c n thi t. Tôi ti c đ t r t, đi qua các nhà sách thì không th y t a đ cu n này. Đ ng là cu n sách đã làm thay đ i cu c đ i tôi.

Không nh ng môn toán, môn lý tôi h c cũng khá. Tôi nh có l n th y Hoàng H u Đ đ y v t lý cho l p làm bài ki m tra , th y đã cho đ i m bài tôi làm đ n 20/20. Đ n gi , tôi v n nh nét m t c a kh y, kh c kh , n c i c a th y đôi khi th y rõ nét đau th ng. V sau , tôi không th y th y đ y ở tr ng n a, không bi t vì lý do gì, và không bi t c th y v đầu

Năm đ i c, tôi b ra h i đ ng k lu t, ghi h c b dòng ch "C n đ ng đ n h n", còn b thêm hai bu i c m túc. Lý do: tôi đã làm th ch c gh o b n .S là , trên đ ng đ n tr ng, vào nh ng tr a tôi th ng th y m t anh và m t ch đi song song, chuy n trò tâm đ c l m. C p này hay ng i ngh g c thông bên đ ng c nh tr ng , bèn làm th ch c ch i. Tôi cho m t th ng b n chép bài th lên b ng l p c a cô n sinh n . Cô này đ c xong , khóc quá sá. Có th ng th i m m đi mét th y Hi u tr ng. Tôi b th m v n và đ ng nhiên nh n t i. Th y Vũ Ch , đ y V n v t , nghiêm khét ti ng, đ c bài th tôi làm, xong c i r i phán m t câu : th mà cũng là th .Th y vào l p, h c sinh im thin thít, ru i có bay qua thì m i ng i cũng nghe ti ng đ p cánh. Th y gi ng ít, cho h c sinh v hình nhi u. T i gi th y , bao gi th y cũng b o: m t p ra, r i th y đi m t vòng , ch m đ m. Đ a nào vô phúc bi th y g i lên tr bài, thì tim đ p thành th ch, nh mu n nh y ra kh i l ng ng c. Có th ng đã òa khóc ngay tru c l p.

Th y c i h i :T i sao con khóc?

B n y tr l i: Vì con s th y quá.

Tôi không nh bài th tôi làm nó nh th nào, hay ,đ đ n m c nào mà nh h ng ng ng nh v y ? Tôi không thôi làm th , mà v n tí p t c nghiê c u th và t p tành làm th nghiê túc.

Tháng ngày năm l p 8 c a tôi có nhi u bi n chuy n. Tôi đi h ng đ o t l p 7. Huynh tr ng c a các thi u chúng tôi là th y Lê Ph , ng i Hu , đ y toán. Ông Hi u tr ng tr ng Quang Trung tên là An, và th y Ph có chuy n xích mích nhau, đi t i ch l y gh ch ang nhau trong phòng th y Hi u Tr ng. H c sinh chia 2 phe: phe th y Ph là đám h c sinh đi h ng đ o chúng tôi và phe th 2 là các h c sinh còn l i. H c sinh 2 phe cũng s p cho ng nhau. B qu c gia giáo đ c th y không n, bèn có quy t đ nh chuy n m i th y đi m t n i. Còn h c sinh chúng tôi? T t c nam chuy n qua h c tr ng B o Long, đ a nào thi l i đ đi u ki n cho ti p t c h c, không lên l p thì ra ngoài h c tr ng t .

Lúc đó cũng g n cu i năm h c, tr ng b đ ng c a. Cu i năm l p 8 tôi b thi l i môn Pháp văn. Dalat, các gi i ch c cho r ng chúng tôi là đ b t tr , t t c nam sinh b đ n h t sang tr ng B o Long, tên m t hoàng t , anh c a công chúa Ph ng Mai. Đ a nào thi l i, tr ng cho thi, nh ng r t thì đ u i h c. Tr ng B o Long xa, tôi ph i đi qua hai ba ng n đ i m i đ n tr ng. Đây là ngôi tr ng dành cho thi u sinh quân , con c a các quân nhân đã ch t vì chi n tranh. Các kh i nhà n m r i rác trên m t khu đ i thông , r t th m ng. Toàn th tr ng nhìn xu ng h V n Kíp trong xanh quanh năm. H c ở đây, th h i đ i v i m t ng i nh tôi làm sao không m m ng?

Năm sau, trường Quang Trung trở thành trường n , đổi tên thành Trường n trung học Bùi Thế Xuân, còn trường B o Long đổi tên là Trung học Tr n H ng Đ o, toàn là học sinh nam. Th là chia tay các b n cùng lớp đây.

Tôi b thi i.M không biết chuyện này. Tôi c g ng ôn thi b ng cách học các bài luận pháp văn, vì thi có làm luận t ng i , t c nh. Đ n hôm thi chi u , thì tr a hôm đó tôi c v t b ng cách học thu c m t bài t c nh tr i m a tr c khi đi thi. Các b n có biết tôi m ng đ n d ng nào khi chép đ thi c a th y : T m t c n m a . Th là có bao nhiêu ch tôi v t ra cho b ng h t. Sau này ,khi ng i vào lớp đ t , gi pháp văn , th y d y ti ng pháp đã khen tôi n c n . Ti n b v t b c. Th y tên Ph n , đeo kính tr ng, da tr ng, có cái mũi không t nhiên , trông h i gi ng tây. H i lớp 8 Quang Trung , th y b t i học sinh lớp tôi ch c đ n n i th y khóc trong lớp. Nên thi i môn c a th y , tôi cũng lo. L thi r t? Ti n đâu học tr ng t ? Nh ng tôi đâu có lo s .

Đám chúng tôi nh m t lũ u vong, gi học nào cũng b th y cô m ng th m t . Chúng tôi cũng ch biết cúi đ u ch u tr n, làm thnh. Th i gian qua đi, c n th nh n c a th y cô r i cũng ngũi đ n. Chúng tôi c g ng học đ ch ng t r ng chúng tôi không ph i là lũ ngu đ t , ch biết qu y phá.Lúc đ u, trong lớp có 2 nhóm học sinh rõ r t, t ng ch ng nh không th hòa h p nhau đ c. Nh ng r i đ n đ n chúng tôi cũng quen nhau và g n cu i năm đ t thì đã thành m t kh i . Rõ là chúng tôi học không t i. Trong lớp này có con c a các th y đang d y , th ng Khánh con th y Kim d y toán , th ng Nghĩa con th y Hi u d y qu c văn. Thầy Hi u trong m t căn nhà trong tr ng. Th y th p, nh , h i gi ng ng i Nh t. Còn th y Kim su t ngày đ ch sách toán c a Lebossée, trên lớp gi ng bài nhanh cho qua r i cho chúng tôi làm bài t p. Sách toán chúng tôi học cũng là sách c a th y Nguy n Đ c Kim v t chung v i th y Đào Văn D ng. Th y Kim hút thu c su t, h t đ i u này đ n đ i u khác trong các gi th y lên lớp. Sau này ,tôi nghe th y Kim ch t vì b nh lao ph i, có th do hút thu c lá nh i u quá, cũng có th là do b nh ngh nghi p.

Đ u năm , th y Hi u cho chúng tôi làm luận văn , r i th y ch m m t n a lớp, tôi thu c n a lớp này . Bài tôi làm đ c 10, 11 đ m /20 và t đó v sau đ n cu i năm học , đ m môn văn c a tôi cũng ch lên xu ng ch ng đó. Tôi không ng c nhiên vì qu th t văn ch ng c a tôi ch c cũng m c đó thôi. Gi văn c a th y, th ng vào nh ng gi cu i, tr i s p t i, th y hay đ ch ng 10 phút đ c th cho chúng tôi nghe. Th y đ c nh i u nh t là th c a Nguy n Bính. Tâm h n chúng tôi, nh t là tôi b nh i m th Nguy n Bính h i nh i u. Nh ng bài th tôi làm lúc đó đ u có h i h m c a Nguy n Bính và không hi u sao các bài th đó tôi không gi i đ c bài nào ?

Cu i năm đ t , chúng tôi thi Trung học đ nh t c p. Vòng đ u thi v t luận văn, toán, lý

,hóa,anh pháp. Môn ng ai ng đ u có đ t c nh hay m t bài d ch t vi t sang anh. Tôi h c thi quá s c mong mu n c a th y cô, tôi có th nh rành t ng trang sách lý, hóa. N u ai h i tôi trang 23 có nh ng gì, tôi có th đ c cho h nghe nh ng gì có trong trang đó. Ph n thi vi t xong, có k t qu , h c sinh nào đ u vi t m i vào ti p v n đ p. H i đ ng giám kh o g m các th y cô Saigon lên. Dalat l m ru i th t. Th y gám kh o môn pháp văn đã ph i th t lên "ville de mouches" đ ch Dalat. Tôi vào thi v n đ p môn v n v t, b c ph i đ b nh than, m t b nh tôi h c l m , p úng m t h i, th y giám kh o, th y Th n cho tôi b c đ khác. Đ th hai tôi cũng không đ c tr n tru l m, nh ng k t qu cu i cùng khi x ng danh, tôi đ u Bình th ! H i đó , k t qu thi đ u đ c x p thành các l ai sau: đ u h ng th n u đ i m trung bình các môn thi t 10 đ n trên 11 đ i m. h ng bình th thì đ i m t 12 đ n d i 14 đ i m, h ng bình là t 14 đ n d i 16, h ng u có đ i m t 16 đ n d i 18 và h ng t i u thì đ i m t 18 tr lên. Ai đ u h ng u tr lên thì gi i t t b c, có th xét cho du h c. Th t s mà nói, c Dalat, ch có vài đ a đ u l ai Bình th , lớp t i tôi không đ a nào đ u h ng Bình. Th mà khi đã có k t qu , th ng Thi t , con nhà văn Nh t Linh Nguy n T ng Tam , đ u Bình th nh tôi, g p tôi đang dí mũi vào m y tranh ciné trong r p Ng c Hi p, đã r tôi h c nh y l p. Nh y l p đây là b l p đ tam, h c ngay ch ng trìn lớp đ nh , thi tú tài 1. Tôi m cho qua, vì tính tôi h i c n th n, không dám li u. Nh ng vào năm h c l p đ tam , tôi v n g p Thi t và chúng tôi còn cung nhau lên l p đ nh t Tr n H ng Đ o. Có th nói đ m chúng tôi là l p đ u tiên h c l p đ nh t Dalat. Chúng tôi h c ch ng tình Vi t, nh ng đ s c đ c sách toán, lý hóa ti ng Pháp t năm đ t . Tôi và th ng ng , Vũ h u ng, có cái mũi cà chua th ng trao đ i nhau nh ng bài trong sách toán tí ng Pháp. Ông già th ng ng là m t công ch c, nghiêm l m. Tôi đ n ch i thì cũng bàn nhau cách gi i m y bài toán. Gia đìn ng có m y ông anh, h c gi i, m t ông h c bác sĩ, bà ch ng h c nông lâm. H c xong đ tam, c nhà nó v Saigon chúng tôi v n còn liên l c cho đ n khi nó gi n tôi vì tôi có b làm s M . Xã h i ta h i đó không a gì m y cô đi làm s M , nh t là m y cô làm v h m y anh M , đ i hàn... Th ng ng đã nói nhi u v i tôi v tr ng h p đó. Gi n nó, tôi không đ n nhà ch i nữa .Tôi và nó xa nhau cho đ n sau này, sau 75, tôi c tình tìm nó nh ng không bi t nó ở đ u, M , Úc, Canada ...?

K t năm tôi h c đ t , M không cho tôi làm v n n a. Ch hai và m y đ a em có th làm cáng đ áng ph n c a tôi. Nói đúng ra là m y ch em gái c a tôi làm thôi. Hai đ a em trai thì th ng út còn nh , L c-em trai cách tôi 1 ch gái- thì cũng ch a đ s c đ làm v n. Lúc b y gi , c nhà đã đ n ra Đa Thi n đ c 3 năm, còn ch cũ , ng i ta làm ch Dalat m i.

V i đ t m i, ông Ng ai đ ng nhà .Ngôi nhà nh th p thôi đ còn gi m cho moi ng i. V l i nhà tr n đ i tr ng , nên h ng tr n m a gió nhi u h ng th i v . T ngôi nhà này, đ đ n tr ng tôi ph i leo lên 2 ng n đ i, qua vài cái c u. Bình thu ng , n ng thì không sao. Nh ng g p nh ng hôm tr i m a, n c su i ch y si t, tôi ph i b dép , l i qua dòng n c đ ng u đ n tr ng. Tôi đi h c ph i băng qua p Trung B c, p Hà đông r i m i t i tr ng. đ y, p Trung b c g m ng i x Ngh tnh và Hà tnh , Hà đông thì g m ng i làng Hà đông vào, tr ng rau, nhi u nh t là tr ng dâu tây. Đi qua nh ng v n rau qu , xanh bi c m t màu , tôi th ng th y nh ng qu dâu tây chín đ n m h trên th m r m, chín m ng , th m tho. Xen l n vào đ y là nh ng qu dâu còn nh , h i xanh, ph t xanh thì đúng h n. Nh ng qu này th ng c ng, không

ng t, có v chua.

C nhà không có xe đ p, đi đâu cũng ph i cu c b : ra ch , đi h c ,đi đ n nhà b n bè. Có khi quãng đ đ ng xa 3,4 cây s , v n cu c b . Tôi ph i xin cho L c đi h c. Không bi t tôi ngu hay là không tìm đ c n i nào khác ,tôi i xin cho L c h c tr ng ti u h c Xuân An , quá xa n u k t nhà tôi. Mu n đ n tr ng ph i đi n a vòng h , i leo lên m t con đ c, qua kh i nhà th con gà , đi m t qu ng xa m i đ n tr ng. T i nghi p th ng bé, đi h c thì ph i đi s m , m t mình . Nhi u hôm,đã quá tr a không th y cu c u v , c nhà túa đi tìm. Thì ra có i vì đói ,nhà xa , nên th ng bé đi h t n i. Tôi b t g p L c đang đi gi a đ đ ng lên tr ng Bùi Th Xuân. Có i vì v y mà th ng em b i i p. Năm sau , tôi xin cho c u h c g n nhà ,tr ng b n Trung b c, tên tr ng cũng là tên này luôn. M v n còn nh h ng n ng phong t c quê, tr ng nam khinh n . Trong nhà, thì quy n huynh th ph . Tôi không hi u h t ý nghĩa m y ch này, nh ng cũng bi t i m là trong nhà , anh c , n u không còn cha, thì quy n trong nhà thu c v anh c t t. Trong nhà, tôi ít nói, i m i l i. Ng i ăn c m , không nghe m t ti ng đ ng , ch nghe đ c ti ng nhai c m c a m y anh em. T i nh s i nh s c p. T i tr n nhà thì t i nó i nh xu ng b p và khi t i b p thì t i nó lên nhà. Tâm tr ng tôi là tâm tr ng bi quan vì cu c s ng. Tôi nghiêm kh c v i m i ng i, tuy r ng tôi con r t nh . Tôi nghiêm kh c ngay c v i b n thân tôi. B n bè tôi r t ít. Ph ng ti n s ng không có gì: trong nhà không có gì ngoài chn ,chi u, m lo cho m y đ a 2 b a và lo cho t i tôi đi h c là quá đ y đ r i. Không có radio đ nghe, ch nghe đ c c i ng hay hát b i t loa công c a nhà n c. V y,chi còn có i duy nh t đ gi i trí là c m đ u vào h c. Tôi cũng h c đàn mandoline, t h c thôi. Tôi cũng t p th i sáo trúc. M y bài *Lòng M* , *Đêm tàn b n Ng* nghe cũng có h i hám đôi chút.

Quê quán tôi t n Qu ng Nam , huy n Đ n Bàn . C u , m có hai ch em tôi lúc còn t i quê nhà . Lúc đó tôi b cái nh t trên đ u , đau nh c nên khóc đ i m, M th ng b ông ng ai la vì tôi mà ông không ng đ u c. Cu c s ng i quê khó khăn , nên c u m tôi bàn nhau đ m 2 ch em vào Dalat , C u đi lính kh xanh, làm lính th nh có ngh th m c ông ng ai truy n cho. Hình nh lúc đó tôi đ c h n m t tu i. T đó , tôi ch a bao gi đ t chân lên m nh đ t quê nhà. Tôi tha h ng t nh , không m t i n tr i. Tôi tr thành m t g c. Con ng i tôi ch còn i cái ch t Qu ng Nam là ham h c thôi. M i th khác: gi ng nói, tình bà con chòm xóm , tình th n, b n ch t có nhi u th pha t p trong con ng i tôi. Đ i v i ông bà t tiên , dòng h , tôi cũng là đ a có i... M nhi u i n nói v i chúng tôi : Đáng lý là m theo đoàn hát b i r i. H i ch a i y c u , m r t mê hát, đ nh tr n ông ng ai theo đoàn. Nh ng không đ c. Trong M có dòng máu ngh sĩ , có tâm h n ngh sĩ và tôi th a h ng tâm h n y c a M ?

Đêm đ đây th t i nh.Yên tĩnh n a . Tôi th ng nhìn lên b u tr i sao i a th a, theo đ i Ngân Hà tr ng đ c n m v t ngang b u tr i. Tôi tìm trên b u tr i bao la chòm sao th n nông , Thiên Nga, chòm sao ch th p ph ng nam theo cách tôi h c đ c trong h ng đ o. Nh t là chòm sao b c đ u m m có cái đuôi nh xiu và ngôi sao chính không cách gì nh m v i sao khác ... Ngày x a, các c cũng đã nh n th y chuôi sao b c đ u di đ ng quanh sao b c đ u

Chuôi sao b c đ u thôi đông i i đoài..

Tôi r t đ i cô đ n gi a cái bao la, mệnh mông c a vũ tr . Tôi m i 16,17 tu i. Tôi th c r t khuya,d y mu n. T i h c bài , m cho tôi s đ ng cái đèn manchon m áp , sáng nh ng t n ti n d u l a h i nhi u.

Tình yêu là gi ? Đ i v i tôi , khái ni m này không h có su t th i gian tôi h c trung h c. Tôi gi ng nh con ng i vô c m. Không so sánh cu c s ng mình v i b n bè trong l p, không th y cu c s ng mình là th p hèn, là cùng qu n. Ch có đ i u là tôi h n đ i. H n đ i m t cách t nhiên . Chính tôi còn không hi u mình ra sao n a. Nh ng năm đ nh , đ nh t , hình nh có đ a con gái đ ý đ n tôi, nh ng tôi v nh không bi t. Đi v trên những n o đ ng Dalat, tôi nh cây khô, héo úa trong cái không gian đ y hoa lá , không gian màu h ng c a hoa anh đào trong các d p noel v . Đôi khi ,tôi ch t nh đ n C u , nh ng không sâu đ m, r i qua đi . Gi a tôi và C u , k ni m quá ít .H i còn nh , th y C u hút thu c lá, tôi cũng l y tr m 2 gói Bastos, lên tr i lính, lang thang hít m t mình. Mà nào có ngon ng t gì đâu. Hôi th y bà. C u hi n di n trong tôi r t m nh t. Có l th i gian C u s ng v i gia đình quá ít. Ch có m . M đã hy sinh tu i thanh xuân cùng 6 đ a con s ng c c c trong b i c nh nhi u đ i thay c a th i cu c. Chúng tôi l n lên trong vòng tay thân yêu c a M , trong n i đau M đ u kín trong lòng su t bao nhiêu năm tháng. Chúng tôi s ng l ng l gi a nh ng n i lòng nh th . Th i gian trôi đi, trôi đi ...

Năm h c đ tam, tôi có hai th ng b n m i, m t th ng m , cao là th ng Thi u, m t th ng béo tròn là C m. Hai th ng này h c gi i ngang ng a tôi. Đ u là dân b c k c . Th ng Thi u Du sinh, m t tr i danh cho dân di c , g n tr ng n Couvent des oiseaux trên đ ng đi đ n thác Cam ly.

Thi u hay có thói quen nhún vai nh tây. Tôi bi t nhà và c gia đình Thi u. Còn C m thì tôi không rõ. Sau này c nhà Thi u đ n xu ng căn ph Phan Đình Phùng, bà ch và ông bà già bán tạp hóa. Tôi hay đ n nhà Thi u ch i, r t r i tôi nh con cháu trong nhà Thi u. Trong đám b n bè, còn th ng Hi n , th ng Thu n Hoàng Di u. Bà già th ng Thu n bi t M tôi, nên dù sao , vi c đ i x cũng thân tình h n . Thu n h c không gi i, tr m tính. Hi n thì đ c cái bô bô cái m m, ch a th y ng i đã nghe th y ti ng. M y đ a chúng tôi đ u là h ng đ o sinh, tr th ng Thi u và C m. Nh ng bu i c m tr i v i các huynh tr ng h Than th , đ ng lên Su i vàng đ l i trong tôi nhi u hình nh đ p. Nh t là l n chúng tôi đi tr i trên l ng ch ng núi Bà. Chúng tôi, th ng sinh h at , c m tr i xa Dalat. M i l n đi xa là m t l n m lo, nh ng m không c n. Nh ng d o đó , tôi ch ng đau m gì, c th mà s ng , mà ăn ,mà ng r i l n lên. Nh ng l n c m tr i xa, các anh đ u mang theo con gà.T i đ n, n u n c lu c gà, sau đó xé

phay, còn i n u cháo. Tôi ch a bao gi ăn gà xé phay ngon nh hôm đó. Cũng ch là gà lu c, rau răm, mu i tiêu nh ng sao ngon . Đ n bây gi , khi tu i đã g n th t th p, tôi v n còn nh b a ăn t i đó. Nhi u l n , n m trong chi c l u cá nhân, nghe s ng r i l p đ p trên mái l u, l ng nghe nh ng âm thanh v ng l i trong đêm khuya, lòng tôi cũng th y lo. L có c p thì làm sao ? Giá l nh c a núi đ i không làm tôi chùn b c , không làm tôi th y l nh. Tôi đã quen cái l nh lâu r i. Có l n , tôi đã ng qua đêm h i quán h ng đ o mà không có ch n m gì c , ch đ c có b qu n áo trên ng i.

Các th y d y chúng tôi, ph n l n mi n Trung vào. Có th y d y S , Đ a nói gi ng đ c Qu ng Nam, th y d y toán , tr , th p ,tròn nói gi ng Hu .Th y cho bài t p , m c t i tôi làm , th y xách c p xu ng văn phòng . Không canh gác gì s t. M t th y d y Công dân l n nào cu i gi cũng đ t i tôi: Làm sao ch ng minh đ c ng i ta càng h c nhi u thì ngu nhi u ? Lũ h c sinh chúng tôi háo h c ch đ i cho đ n gi th y tu n sau. Nh ng cũng nh l n tr c ,th y l i h a là l n sau th y s ch ng minh cho c l p. Ch th y mãi, r i cũng đ n lúc th y ph i ch ng minh. Th y v m t đ ng tròn nh , bên trong đ ng tròn là cái ta bí t, bên ngoài đ ng tròn là cái ta không bí t.Đ ng tròn t ng tr ng ranh gi i gi a bí t và không bí t. Khi ta h c càng nhi u , ki n th c càng l n thì vòng tròn càng to, ta ti p xúc v i cái không bí t nhi u h n và c th ... Đ y ch ng qua là m t th thu t d y h c mà sau này khi đã đi d y nhi u năm , tôi m i ng ra.

Bây gi nh i , t năm đ tam tr đi , hình nh t t c các môn h c đ u do các th y d y c .Không m t cô giáo nào xu t hi n d y lữ chúng tôi.

Có l n th ng Thi u r i tôi tr n ti t, hai đ a chui qua hàng rào k m gai ra phía ngoài nh ng v n còn p ph m vi tr ng. Chúng tôi ng i đ y, nói đ chuy n. Đ i kia là h V n K i p. Trên đ u là thông reo và tr i xanh, mây tr ng. Có lúc chúng tôi n m nh m m t l i , hít th h ng th m c a núi r ng. Nh ng giây phút đó ,làm sao quên đ c ? .Có đ đây m i c m nh n đ c nh ng gì vi t trong Ph n Thông Vàng c a Xuân Di u . Vào mùa thông n hoa, đi trong gió đã th y mùi th m c a hoa thông và m i c n gió ào qua là m t đ t ph n thông vàng t i gieo r c vào không gian , l m t m h t trong nh ng tia n ng ban mai xuyên qua k lá. Ôi ! Đ p làm sao.

Phía bên kia , đ i di n nhà tôi là m t kho ng đ i tr ng . Cũng là đ i. C m c cao, có vài cây thông m c l loi bên đó . Nh ng bu i chi u tr i n ng , lúc s p hoàng hôn, nh ng tia n ng vàng ch p lên ng n đ i tr c m t. C m t kho ng không gian r ng m , vàng r c. Phía núi xa xa m u tím s m và xa h n n a là m u lam nh t. Th i gian đ ta th y quang c nh đ y không lâu, ch đ ng l i cho ta đ nh nh ng chi u vàng khi ta m t n i nào đó không ph i là Dalat.

*Ôi n ng vàng sao mà nh nhưng
Nào ai đàn l đ t chùng*

Năm h c đ nh , chúng tôi h c vẫn v i m t th y nh ng i , tr ng tr o , đ p trai, luôn luôn m c veston, tay hay c m cây dù. Th y tên Kha. Hình nh th y C n Th v . Đ c bi t v th y là hai ch em ru t , xinh x n, ch c cũng là ng i x Tây đ . Ông này g m th t , hoa th m đánh c c m! Ngoài sách giáo khoa, th y còn b t chúng tôi quay ronéo các cua c a th y, nh ng bài gi ng văn v T n Đà, v Nguy n Công Tr ... Các bài Hàn nho phong v phú , Tài t đa cùng phú, nh ng bài th c a T n Đà,... chúng tôi h c thu c lòng, cho đ n bây gi v n còn nh . Tôi thích th c a Cao Bá Quát h n th Nguy n Công Tr vì th ông Quát có cái phóng khoáng c a ngu i tài t , không gò bó v ngôn t và không b quy n ch c ràng bu c. Môn ti ng Anh, th y T T t Th ng d y. Th y m i đi Úc v , k nhi u chuy n Ú cho t i tôi nghe. Ông tr , phong cách r t m i, đúng là dân đi h c ngo i qu c v . Th y Th ng coi chúng tôi nh là h c sinh ban C, cho h c luôn vẫn h c s n c Anh. Ráng h c cũng đ c thôi. Vào l p , bao gi th y cũng l i s đ i m ra, đ i m danh tr c tiên. R i b t đ u truy bài cũ. Nh ng gi h c trên l p không bao gi nhàm chán. Các th y ch h ng d n chúng tôi h c, ph n bài t p, v nhà chúng tôi ph i t lo li u. M t i ch a bao gi ph i h i thúc tôi h c hành, chính tôi là ng i ch đ ng trong vi c h c t p c a mình.

Năm y tôi thi Tú tài 1. M y môn Toán, Lý Hóa tôi không lo vì đã xem bài , làm bài tr c c nhà mà làm k n a . Văn , chúng tôi ch c n h c nh ng tài li u thầy Kha cho . Nh v y là chu n b đ y đ cho k thi vi t r i. H i đó, tôi ph i thi vi t m y môn : Văn , Toán , Lý Hóa. Môn ng ai ng không rõ là có thi vi t không. Đ u thi vi t , h e đó chúng tôi ph i v Saigon thi các môn còn l i. L n này v Saigon là l n th t . M y đ a con gái má đ hây hây, bi t ngay là dân cao nguyên v . Chúng tôi đ u Tú tài 1, tôi l i đ u bình th . Ch có Thu n r t v n đáp, ph i thi l i k 2.

Có k t qu Tú tài 1 xong , đ u mùa hè năm 1960, tôi và Thi u r nhau đi ki m tr ng đ h c ti p vì Dalat không m l p cho h c sinh thi Tú tài 2.. Chúng tôi hai đ a hai chi c xe đ p , lên xe đ v Nha Trang. Đ n b n xe, chúng tôi lên xe đ p, đi ki m tr ng Võ Tấn . Nh ng tr ng đóng c a ngh h e, th y cô đi ch m thi hay đi ngh h e không có ai làm vi c. B v gi a thành ph bi n, không nhà ng i quen, hai đ a l i đi ki m nhà cho ng i l đ ng. H i thăm thì có m t ch g i là Đ l vi n cho nh ng ng i nh chúng tôi. Tôi và Thi u đ c phát m i ng i m t chi c chi u và m t cái mừng . T m thì có gi ng công c ng ngo ài kia. Hai th ng chúng tôi bàn nhau , có l s v Saigon h c. Nh có ch này mà t i tôi qua đêm bình yên. Sáng hôm sau, tôi và nó đi lòng vòng v đ i m t nhà sách, và tôi mua đ c cu n bài t p toán 12 c a Une réunion des professeurs, bìa màu đ . Đúng là cu n sách tôi tìm ki m Dalat không có , h i đầu cũng b o là h t.

V Dalat , tôi nh th ng Hi n n p đ n h c t i tr ng Chu Văn An , Saigon. Đ n tôi đ c tr ng ch p nh n ngay. Hi n g i tôi v h c . H c sinh tr ng này h c đã m t tu n r i. Tôi lên đ ng v i 100 đ trong túi, s ti n này m đã đi m n c a hàng xóm, lúc đó trong nhà ch ng có 1 xu. M tôi khóc ,b o tôi: Mình không có tiền con . Con đi Saigon tiên đâu ăn h c ?

Tôi không nghĩ đ n xa g n gì i nghĩ m không mu n cho mình đi. Sau này tôi ân h n mãi v ý nghĩ này c a mình, nghĩ x u v m . Th c ra là nhà không có ti n.

Tôi v đâu ? V đ i nhà ông C u th ng Hi n, tôi nói qua v i nó , nó cũng . Khi tôi xu t hi n c a nhà c u Th nghè , ông bà cũng s ng s t nhìn tôi. Nh ng r i h c cũng ch p nh n tôi đ t i đ y đi h c. Tr ng Chu Văn An là tr ng nam di c , vào h c t m tr ng Đ i H c S ph m lúc đó. Các phòng h c ngăn t m b b ng carton , l p tôi h c thì có m t l h ng l n cu i l p, chui qua l p bên c nh đ c. Khi tôi vào l p bu i đ u tiên, gi th y d y là gi lý , th y đang gi ng v chuy n đ ng r i bi u ki n. Nói th t , tôi không hi u mô tê gì, lòng tôi r i b i vì sách v thì không có, ăn thì ch a bi t s ra sao.

May quá, lúc đó th ng Hi n báo tin cho tôi bi t là Dalat ch p nh n cho m l p đ nh t và g i tôi v h c. Tôi m ng không k xi t. Tôi b tr ng Chu Văn An, không phép t c gì c , tôi th a chuy n cùng c u m Hi n và tôi thu x p v Dalat. Tr ng cũng có th cho tôi b t đ n trình di n và cho bi t lý do v ng m t không phép. Tôi l luôn.

V Dalat, tôi g p i b n bè. L p có ch ng 50, 52 đ a gì đó , g m ban A và ban B h c chung . Nam n cũng h c chung. L y đâu ra th y d y chúng tôi? Ban giáo s toàn là các sĩ quan đang d y tr ng Võ B Dalat ph trách. D y Toán là th y Ph ng , c nhân toán, Lý hóa là th y Phát, Tri t là th y Huy n , ch huy tr ng tr ng Võ B , Anh thì có th y Đoàn M i, Sinh v t là th y Giá m t bác sĩ quân y, tôi ch nh ch ng đó. Có l Thi u ch u nh h ng nh ng câu chuy n k c a th y Ph ng , nên sau này thi vào H i quân. Th y Phát khi d y xong bài , th ng k cho chúng tôi nghe nh ng chuy n đi s n c a th y. Trong nh ng đ i u ki n nh v y , chúng tôi c g ng h c t p và h c ra trò. Có m t l n , thi đ nh t l c cá nguy t, th y Ph ng cho bài cũng dài. Tôi làm đ u c , nh ng vì s a ch a , bôi xóa khi vi t nên đ . Th ng C m ng i g n , hoay hoay ch a gi i ra , khi th y bài gi i c a tôi , h n chép và làm bài tr ntru. Đ n lúc tr bài, tôi b th y Ph ng ch i cho m t tr n, b o là tôi copy c a th ng C m. Th y tr tôi 1 đ i m. T c i là t c. Tôi làm thnh , không thanh minh thanh nga gì c . X p h ng cu i năm thì th ng Thi u h ng nh t, tôi h ng nhì và C m h ng ba.

p 12, th y d y Anh vẫn cho chúng tôi là th y Đoàn M i. Th y h i già . Lúc nào cũng mang cái máy hát và cái đĩa tiêu chu n Luân đôn lên p Hình nh th y có đi du h c Anh , nên khi v n c , th y có sáng ki n phát âm gi ng Luân đôn r t là Vi t nam. Thí d : gold là vàng nhé. Th y b t chúng tôi đoc Âu...gÂu-l. Các ch khác tôi không nh , nh ng nh mãi âm này !

Lúc b y gi có nhi u th y tr v tr ng, trong đó có th y Hải, h at đ ng r t tích c c. Th y t ch c m t đ i h c sinh gi tr t trong nh ng gi ch i , gi ra v , gi đ n tr ng , ghi tên nh ng h c sinh đ i h c tr theo m t t ch c c a tr ng nào i mi n Trung , nh t ch c sao đ sau năm 75, đ c Hi u tr ng và Giám h c chấp thu n cho làm. Đ i h c sinh này đeo băng đ , có g y g c. Đám h c sinh Đ NH T chúng tôi không a gì l i bày v này, nên có chuy n không hay x y ra. Xô xát x y ra gi a b n Thi u, C m và đ i tr t , r i đ n l i qua ti ng l i gi a th y Hải và Thi u, tr ng báo cáo v B giáo đ c là h c sinh đánh th y. Th là B ra l nh c m thi tú tài 2 c 2 đ a nó. Các báo i Saigon đ ng v tr ng h p này nh m t thông báo c a B giáo đ c..

M t hôm, Thi u r tôi ra đ ng vòng h ch i. Lúc chúng tôi b xe , ng i đ an g n v n Bích câu, Thi u m i ng ý r tôi cùng thi v i nó vào tr ng sĩ quan h i quân. Tôi không có ý đi lính , nên đã không đ ng tình. Thi u đã quy t đ nh nên sau đó cùng C m thi vào . Thi u thông minh, h c gi i , nên thi vào tr ng đ u th h ng cao.

Đám chúng tôi b t đi m t th ng b n. Có đ p ngh phép, Thi u v nhà trong b quân ph c sinh viên sĩ quan h i quân. Khá đ p. Chúng tôi l i g p nhau i nhà th ng Thi u g m th ng Thu n, Hi n , Vinh , và 2 đ a chúng tôi. T i tôi đã vi t m y ch H i Trùng đ ng lên balcon nhà Thi u lúc này là m t c a hang t p hóa trên đ ng Phan đình Phùng.

L p chúng tôi có m t s n sinh, riêng Nông Kim Y n thì nh con trai.Đ p xe lên đ c tr c khi đ n tr ng cũng h n nhi u đ a khác, k c t i tôi. H c ban B n a b n . T i nó t con nh lên đ c đ p cong c đít, gió bay áo dài ph p ph i. Cũng có vài em nh ti u th Thanh Hà. Con nh đ i u, làm th ng Thi u mê tí. Tôi hoàn mù t v kho n này. C th i gian dài học trung h c i Dalat tôi hoàn toàn tay tr ng v tình yêu . Trong tôi, tình yêu ch ng thêm màu mè gì cho cu c s ng .

K thi Tú tài 2 không có Thi u, C m. Tôi l i thi đ u h ng bình th . Hôm có k t qu , chúng tôi t t p i b i c tr c c ng tr ng ch nghe tr ng "x ng danh " các h c sinh thi đ u. Th t là h i h p khi ch nghe tên mình đ c đ c lên. Tâm tr ng c a h c sinh t i tôi gi ng nh tâm tr ng các sĩ t ngày x a đ thi v y.

Tôi lôi mây cuốn sách toán ra ôn đ thi vào Đ i h c s ph m toán Saigon . H i đó, các tr ng đ i h c t ra đ thi , t t ch c thi tuy n h c sinh cho tr ng mình. Thi vào l p Toán , thì tr ng cũng ch cho thi m t môn Toán duy nh t, nh ng trong hai ngày liên t p. M i ngày thi m t bu i 3 gi . Bu i đ u h cho nh ng bài toán nh , ch ng m i bài. Ngày sau, cho đ là các bài t ng h p, khó h n. Ch ng hi u ra sao, đ n ngày thi , tôi b s t n a ng i, t b ng tr lên đ u ng i tôi nóng h ng h c m t nhìn vào t gi y nháp th y m t màu vàng ch oé. Làm bài không đ c là cái ch c. Tôi r t l n thi này.

Đành th t v ng tr v th i. Tôi ghi danh h c đ i h c Dalat. Nh ng không h c đ c gì. Lúc b y gi th ng Hi n đã v Ban Mê Thu t , Dalat còn l i vài đ a nh tôi. Hình nh có th ng L ng Em cũng h c v i tôi đ i h c Dalat. Tôi ghi danh h c MGP (toán đ i c ng-V t lý) ch ng ch đ b c a C nhân toán, nó h c gì tôi ch ng nh . G n hè, hai đ a bàn nhau lên Ban Mê Thu t m l p đ y h c hè, ch c h c ki u này thì không có t n h c t p. Tôi thì b ng lòng ngay. Tôi bèn lên g p linh m c vi n tr ng, trình bày hoàn c nh gia đình, xin ông cho m t gi y gi i thi u v i tr ng Lasan trên Ban Mê Thu t, xin đ y. Ông vui v đ ng ý . Tôi cũng vi t th cho Hi n, s lên nhà nó. Năm đó , hình nh là hè năm 1961. M cũng đ ng ý cho tôi đi. Tôi mua vé máy bay đi Ban Mê Thu t.

...

ooo

Tôi vi t nh ng dòng trên cách đây ch ng 10 năm, M y th ng b n x a thì Vinh ra tr ng đi bi t đ ng, ch t tr n, Hi n sau 75, v mi n tây s ng v i 1 bà là v li t sĩ, nó b cao huy t áp, b tai bi n n ng v Saigon ch a tr , tôi g p nó nh ng r i tai bi n l n sau , không ch a đ c. Còn th ng Thu n , th ng Thi u , C m thì M và tôi, l i Saigon.

Tôi đã v Dalat nhi u l n, m i l n v l i th y mình xa Dalat h n m t tí. Nh ng đ a b n h c Tr n H ng Đ o, Quang Trung có đ a v bên kia th gi i, có đ a t tán chân tr i góc bi n nào

*Mai m t em v Dalat
Cho tôi gi i m t bu i ch u
M a giảng h s ng ph
Dáng núi m liêu xiêu.*

Mai em v Dalat
Cho tôi g i chút cô đ n
Làm ng i khách tr
Gõ c a thăm t ng m nh v linh h n

Mai em v Dalat
Đ u v t x a ch m ngõ tr n ai
Đ ng xa l ch mái tóc buông dài
Năm tháng đã ch p chùng s ng mu i

Mai em v Dalat
Cho tôi g i đóa t m xuân
V trong tay m
Đã bao năm rét bu t chai s n
Chi u cao nguyên ch m l nh cu i năm
Dáng m đ i...
Đàn con không tr l i.

Khi tôi v Dalat
B n bè nay tan tác ph ng tr i
Con đ c cũ ch v cành hoa c i
L i v nghe lác đác lá khô r i

Khi tôi v Dalat
B c chân lê tê tái thặng tr m
Đ ng tôi đi t ng gu c g i xa xăm
H n năm cũ v t v góc ph .

*Khi tôi v Dalat
Hoa anh đào v n n tháng 12
Tr i v n rét vào đêm tr ch
M t mình tôi v i n i nh th ng ai...*

Giáp T t 2009

HOÀNG HOA

(KHI TÔI V DALAT)

*Tôi có m t c m giác xa ì hoàn toàn v i Dalat. V đây, tôi r t cô đ n, cô đ n ngay trên m nh
đ t thân yêu th i th u c a mình . Có ì n tôi lang thang m t mình trên các n o đ ng Dalat mà
nh ng năm 50,60 c a th k tr c mình đã đi. Ng i ì ng ì bên ly café , nhìn ì i nh ng con
đ ng mà tr c đây tôi đã qua, đã s ng . đã vô ì ì n lên... T ch là máu th t, h i th m áp
n ng nàn tôi tr thành m t k v t v ng ì nh giá khi v đây.*

*Dalat c a tôi không còn n a. Trong đám chúng tôi, có ai còn nh Dalat x a không hay ch mình
tôi nh m m t ng nh m a bay trên h*

Bây gi ch còn m t Dalat vô h n trong tôi.

Saigon, tháng 8.2019 mùa m a bão

HOÀNG HOA

